

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 27 mars 2023

Mål nr

T 448-22

PARTER

Klagande

Tryg Forsikring A/S genom Trygg-Hansa Försäkring filial, 516403-8662
106 26 Stockholm

Ombud: Försäkringsjuristerna CB och JG

Motparter

1. ABE

2. TBE

Ombud för 1 och 2: Advokat MC

SAKEN

Försäkringsersättning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2021-12-20 i mål T 9971-19

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Tryg Forsikring A/S genom Trygg-Hansa Försäkring filial ska ersätta ABE och TBE för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 131 250 kr, varav 105 000 kr avser ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Tryg Forsikring A/S genom Trygg-Hansa Försäkring filial (Trygg-Hansa) har yrkat att Högsta domstolen ska avslå ABEs och TBEs talan. Vidare har Trygg-Hansa yrkat ersättning för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt befrielse från skyldigheten att ersätta makarna BEs rättegångskostnader där.

Makarna BE har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Den fråga som ska prövas

1. Genom en ansvarsförsäkring lämnar försäkringsgivaren den försäkrade ett skydd mot bl.a. ett skadeståndsansvar som han eller hon kan få mot en skadelidande tredje man. Den skadelidande kan rikta krav direkt mot

försäkringsgivaren på ersättning enligt försäkringsavtalet, bl.a. när den försäkrade har försatts i konkurs (se 9 kap. 7 § försäkringsavtalslagen, 2005:104).

2. I ett avtal om företagsförsäkring får det föreskrivas att den som gör gällande anspråk på försäkringsersättning måste anmäla detta inom en viss tidsfrist. Ett skadeståndskrav från den skadelidande till den försäkrade kan utgöra startpunkten för en sådan frist. Det som ska prövas i förevarande mål är särskilt frågan om vad som närmare krävs för att ett skadeståndskrav ska anses vara framställt till den försäkrade.

Bakgrund

Tvist om arbete på byggnad

3. Makarna BE träffade ett avtal med Takmaterial Sverige AB om att bolaget skulle utföra takarbeten på en kulturbyggnad. Vid utförandet av arbetena skadades byggnaden och en tvist om arbetets utförande uppkom mellan parterna.

4. Takmaterial framställde i två fakturor krav på betalning för delar av arbetena. Makarna BE svarade på detta krav genom ett brev den 14 september 2015. I brevet bestred de inledningsvis betalningsansvar för de två fakturorna. Vidare påtalade makarna att det utförda arbetet var behäftat med allvarliga fel och att entreprenaden var försenad. De uppgav även att Takmaterial vid utförandet hade skadat byggnaden. Slutligen angav makarna att de skulle färdigställa entreprenaden genom att anlita en annan entreprenör samt att de avsåg att återkomma med skadeståndskrav avseende kostnader för att åtgärda skadorna och den ekonomiska skada de i övrigt förorsakats av avtalsbrottet.

Ett par dagar senare bekräftades att makarnas brev hade mottagits och vissa diskussioner följde utan att meningsmotsättningarna löstes.

5. I december 2015 ansökte makarna BE om stämning mot Takmaterial och yrkade bl.a. att bolaget skulle betala drygt 300 000 kr till dem för kostnaden att åtgärda skadorna på byggnaden. Uppsala tingsrätt förpliktade genom en tredskodom i maj 2016 Takmaterial att betala det belopp som makarna hade begärt. Takmaterial försattes i konkurs i november 2016.

Makarnas krav under ansvarsförsäkringen

6. Takmaterial hade vid utförandet av takarbetena en ansvarsförsäkring. Våren 2016 anmälde makarna BE försäkringsfallet till Trygg-Hansa, som dock svarade att förutsättningarna för direktkrav inte var uppfyllda och att de som skadelidande kunde begära ersättning ur Takmaterials ansvarsförsäkring först efter att bolaget försatts i konkurs.

7. Sedan Takmaterial hade försatts i konkurs framställde makarna BE den 8 december 2016 på nytt krav direkt mot Trygg-Hansa. Försäkringsgivaren avböjde dock att betala försäkringsersättning med hänvisning till att parets anspråk enligt försäkringsvillkoren var prekluderat, eftersom skadeståndskravet inte anmälts till Trygg-Hansa inom ett år från att Takmaterial erhöll makarna BEs brev.

8. Makarna BE väckte talan mot Trygg-Hansa och yrkade att bolaget skulle förpliktas att betala försäkringsersättning motsvarande kostnaden för att åtgärda de skador som Takmaterial hade orsakat dem. Trygg-Hansa bestred käromålet på samma grund som tidigare, dvs. att rätten till försäkringsersättning var prekluderad. Fristen för att anmäla kravet hade enligt Trygg-Hansa börjat löpa när Takmaterial den 16 september 2015 bekräftade

mottagandet av brevet (jfr p. 4). Tingsrätten, som ansåg att rätten till försäkringsersättning var prekluderad, ogillade talan.

9. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och förpliktat Trygg-Hansa att betala viss ersättning till makarna BE. Enligt hovrätten har makarnas brev inte innefattat ett skadeståndskrav i försäkringsvillkorets mening och makarna har därmed rätt till försäkringsersättning.

Om direktkrav vid ansvarsförsäkring på grund av den försäkrades konkurs

Ansvarsförsäkring

10. En ansvarsförsäkring ger den försäkrade skydd mot skadeståndsansvar. Skyddet förutsätter i allmänhet att ett anspråk har framställts mot henne eller honom. Men försäkringsgivarens skyldigheter vid ansvarsförsäkring inskränker sig normalt inte till att betala ut ersättning till den försäkrade. På försäkringsgivaren ankommer också att ta hand om skaderegleringsprocessen gentemot den skadelidande. En ansvarsförsäkring kan därför komma att aktiveras så snart det föreligger omständigheter som tyder på att en skadereglering kommer att bli nödvändig. (Jfr ”Bygglövet och särskoleplaceringen” NJA 2017 s. 237 p. 26.)

Den skadelidandes direkta krav vid ansvarsförsäkring

11. Har den försäkrade försatts i konkurs föreskrivs det i 9 kap. 7 § första stycket 2 försäkringsavtalslagen att den skadelidande får rikta krav på ersättning enligt försäkringsavtalet direkt mot försäkringsgivaren. En sådan direktkravs rätt syftar till att säkerställa att den ersättning en försäkringsgivare

är skyldig att utge på grund av den försäkrades skadeståndsansvar rent faktiskt kommer den skadelidande till godo.

12. Högsta domstolen har i rättsfallet ”Cremonas ansvarsförsäkring” NJA 2017 s. 601 framhållit att direktkravsrätten vid den försäkrades konkurs är härledd från den försäkrades rätt. Den skadelidande kommer enligt ett sådant synsätt i varken bättre eller sämre läge än den försäkrade. Han eller hon får den rätt till försäkringsersättning som avtalet ger den försäkrade, om något annat inte följer av lagen eller avtalsvillkoren. (Jfr p. 10 i rättsfallet.)

Preskription av rätt enligt en försäkring

13. För företagsförsäkring gäller, liksom för all skadeförsäkring, enligt försäkringsavtalslagen en preskriptionstid på tio år från tidpunkten när det förhållande som enligt försäkringsavtalet berättigar till sådant skydd inträdde (se 8 kap. 20 § första stycket, jfr 7 kap. 4 §).

14. Av 8 kap. 20 § tredje stycket framgår att den föreskrivna preskriptionstiden på tio år får förkortas avsevärt genom avtal. I ett avtal om företagsförsäkring får föreskrivas att den som gör gällande anspråk på försäkringsersättning eller annat försäkringsskydd måste anmäla detta inom en viss frist, som dock inte får vara kortare än ett år, från tidpunkten när det förhållande som enligt försäkringsavtalet berättigar till skyddet inträdde, dvs. normalt försäkringsfallet. Görs inte någon sådan anmälan går rätten till försäkringsskydd förlorad (oegentligt också kallat preklusion). Syftet med att tillåta ett sådant avtalsvillkor är att försäkringsgivarens betalningsskyldighet inte ska hållas svävande alltför länge (se ”Kioskförsäkringen” NJA 2019 s. 136 p. 15).

Kraven på olika typer av underrättelser vid direktkrav*Preskription av skadeståndsfordringar*

15. I preskriptionslagen (1981:130) finns generella regler om preskription av fordringar. Dessa gäller i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet. För att en direktkravstalan ska kunna vinna bifall måste den skadelidande iaktta vad som krävs för att skadeståndsfordringen inte ska preskriberas.

16. I 5 § regleras preskriptionsavbrott. I andra punkten av paragrafen anges att preskription avbryts genom att gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären. Tanken, när det gäller skadestånd, är att den skadelidande för skadevällaren måste göra klart att han eller hon har ett anspråk.

17. Högsta domstolen har i rättsfallet ”Behandlingsskadan” NJA 2005 s. 843 prövat frågan om preskription avbrutits avseende skadeståndsanspråk mot en offentlig vårdgivare på grund av en behandlingsskada. Domstolen ansåg sammanfattningsvis att det för avbrott av preskriptionstiden av ett skadeståndsanspråk allmänt sett bör vara tillräckligt att den skadelidande anger ett huvudsakligt händelseförlopp och klargör att han eller hon har ett anspråk till följd av detta.

Anmälan om försäkringsfall och om anspråk på försäkringsersättning eller annat försäkringsskydd

18. Den skadelidande måste vid direktkrav även iaktta vad som enligt försäkringen krävs för att rätten till försäkringsskydd inte ska gå förlorad. Om

inte parterna har avtalat annat, ska en försäkringsgivare som har fått underrättelse om ett försäkringsfall utan uppskov vidta de åtgärder som behövs för att skadan ska kunna regleras (se 7 kap. 1 § första stycket, jfr 8 kap. 19 § första och tredje styckena försäkringsavtalslagen). Försummelse att följa en avtalad skyldighet att anmäla försäkringsfall som medför skada för försäkringsgivaren kan innebära nedsättning av den ersättning som annars skulle ha betalats efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna (se 7 kap. 2 § första stycket och 8 kap. 19 § andra stycket).

19. En anmälan om ett försäkringsfall, som normalt sker redan genom skadeanmälan, medför alltså att försäkringsgivaren har en skyldighet att agera. I det skedet behöver den försäkrade emellertid inte precisera något ersättningsanspråk.

20. För att avbryta preskriptionsfristen enligt 8 kap. 20 § tredje stycket försäkringsavtalslagen krävs att den som gör gällande anspråk på försäkringsersättning eller annat försäkringsskydd anmäler detta till försäkringsgivaren inom viss tid (se p. 14). Hur en sådan anmälan förhåller sig till en anmälan om försäkringsfall framgår inte närmare av lagtext eller förarbeten. Emellertid anses en anmälan om försäkringsfall i allmänhet uppfylla det som krävs av en anmälan om försäkringsskydd (se ”Kioskförsäkringen” p. 17).

Vad som krävs av underrättelser får avgöras i varje enskilt fall

21. Det kan inte uppställas någon en gång för alla gällande princip för hur preciserad en underrättelse i försäkringssammanhang måste vara. Frågan får prövas med utgångspunkt i de försäkringsrättsliga bestämmelser och avtalsvillkor som ska tillämpas och de syften som dessa regler ska tillgodose, snarare än i vad som allmänt gäller om preskriptionsavbrott.

Bedömningen i detta fall*Preskriptionsvillkoret*

22. I förevarande fall har parterna i försäkringsavtalet kommit överens om särskilda regler för anmälan om skada till försäkringsgivaren. En skada som förväntas medföra skadeståndskrav ska anmälas så snart som möjligt. Om den som begär ersättning eller annat försäkringsskydd underlåter att anmäla försäkringsfall utan oskäligt uppehåll, kan det innebära att han eller hon får sin ersättning nedsatt. Dessa avtalsvillkor får ses mot bakgrund av att försäkringen ska kunna aktiveras så snart det föreligger omständigheter som tyder på att en skadereglering kommer att bli nödvändig.

23. Utöver de nämnda skyldigheterna finns det här omtvistade villkoret i Basvillkoren för företagsförsäkringen under rubriken ”Preklusion och preskription”. Med ändring av vad som enligt de allmänna villkoren gäller avseende preklusion anges följande.

Skadeståndskrav ska anmälas till Trygg-Hansa snarast efter det att den som vill utnyttja försäkringen erhållit det. Om skadeståndskravet inte anmälts till Trygg-Hansa inom ett år efter det att den som vill nyttja försäkringen erhållit det, är Trygg-Hansa fri från ersättningsskyldighet.

24. Det är alltså enligt ordalydelsen först när den försäkrade har fått ett ”skadeståndskrav” som detta ska anmälas till försäkringsgivaren. Formuleringen medför att ett krav om skadestånd måste ha framförts på ett för den försäkrade tydligt sätt för att den ettåriga anmälningsfristen ska börja löpa. Villkoret kan visserligen inte anses medföra att kravet mot den försäkrade ska vara bestämt till beloppet. Men den skadelidandes framställan måste ha innefattat en uttrycklig begäran om att den försäkrade skadevållaren ska betala

ersättning eller ta på sig ansvaret för en skada för att den försäkrades skyldighet att anmäla saken till försäkringsgivaren ska aktiveras.

Brevet innefattar inte något skadeståndskrav

25. Makarna BEs brev till Takmaterial den 14 september 2015 (se p. 4) upprättades först och främst för att bestrida betalningsansvar för fakturorna och kan inte med fog ha uppfattats på något annat sätt av Takmaterial.

26. I brevet påtalade makarna BE visserligen också att det vid utförandet av takarbetena hade uppkommit vissa skador på byggnaden. De redogjorde för hur skadorna hade uppkommit och framförde sin uppfattning att Takmaterial ansvarade för åtminstone en del av skadorna. Brevet innehåller emellertid inte någon uttrycklig begäran om att Takmaterial ska betala ersättning eller att bolaget ska ta på sig ansvaret för de skador som uppkommit. Det som anges om kommande skadeståndskrav får läsas som en upplysning om att makarna förbehöll sig rätten att komma tillbaka till Takmaterial med anledning av hur arbetena på fastigheten hade utförts.

27. Brevet kan således inte anses innefatta ett skadeståndskrav i försäkringsvilkorens mening. Det innebär att brevet inte aktualiserade någon anmälningskyldighet enligt försäkringen till försäkringsgivaren (se p. 23). Trygg-Hansa är därmed inte befriat från ersättningsskyldigheten enligt försäkringsavtalet.

Den ersättning som ska utgå ur försäkringen

28. Högsta domstolen finner inte skäl att göra någon annan bedömning beträffande åldersavdrag än den hovrätten har gjort. Det ska således inte göras något schabloniserat åldersavdrag på den ersättning som ska utgå.

29. Hovrättens domslut ska därmed fastställas.

Rättegångskostnad

30. Med den utgång målet fått har makarna BE i princip rätt till ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen. Det yrkade beloppet för ombudsarvode avser dock till en del arbete med makarnas eget överklagande, vilket inte beviljades prövningstillstånd. De är i den delen att anse som förlorande part. Huvuddelen i målet har dock avsett de frågor som föranletts av Trygg-Hansas överklagande. Dessa frågor får anses avse cirka två tredjedelar, eller 42 timmar, av den totalt nedlagda tiden för arbete.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund, Svante O. Johansson (referent), Dag Mattsson och Johan Danelius. Föredragande har varit justitiesekreteraren Emma Björneke.